

**CONCEPTS AND CONCEPTUAL CATEGORIES USED IN CHILDREN'S
SHORT STORIES**

**ÇOCUKLAR İÇİN HAZIRLANAN ÖYKÜ KİTAPLARINDAKİ KAVRAMLAR
VE KAVRAM ALANLARI ¹**

N. Tayyibe EKEN ²

ABSTRACT

Words and concepts are inseparable components of language education. Examining words and concepts gives information about language development and education. Lexical development in mother tongue occurs by means of spoken and written texts children are exposed to. Types of these texts can be diversified. This study is aimed to categorize concepts in children's stories and to reach principle findings about lexical hierarchy and education. It's mainly based on indirect observation, content analysis, category analysis and frequency analysis so as to determine conceptual and sub-conceptual categories in children's stories. Data of the study consist of 20 stories for 5;0+ year-old-children. Lexical data were analysed/categorised according to Clark (2003). Major findings of the study: There are nouns, verbs, adjectives, adverbs, pronouns, prepositions, set phrases, exclamations, echo-words and specific names in the stories. Specific names, idioms and proverbs are out of the limitations. In this way, there are 4606 words in database, 1629 of which are nouns, the most used category. There are totally 1306 verbs. So the category of verbs is the second most used category. Studies determining the concepts and vocabulary in written texts for children are important in terms of children's literature and corpus studies. It's expected to contribute to literature.

Key Words: Conceptual categories, lexical classification, vocabulary, short stories.

---

¹ Bu çalışma "3rd International Conference on Foreign Language Teaching and Applied Linguistics"te sözlü sunulan bildirinin genişletilmiş şeklidir.

² Araş. Gör. Aksaray Üniversitesi, Türkçe Eğitimi Bölümü, e-posta: n.tayyibe.eken@hotmail.com

ÖZET

Sözcüklerin ve kavramların ana dili eğitiminde birbirinden ayrılmaz parçalar olduğu yadsınamaz. Sözcüklerin ve kavramların incelenmesi, dil gelişimine ilişkin bilgiler vermektedir. Bu bağlamda ana dili eğitiminde ve dil gelişiminde kullanılmakta olan metinlerin içerdiği kavramsal yapılar incelenmektedir. Sözcük ve kavramlarla ilgili olarak alanyazınında kavram alanlarına ilişkin sınıflamalardan biri Clark (2003) tarafından yapılan kavram alanı sınıflamasıdır. Bu çalışmada Clark (2003)'ün yaptığı bu sınıflamadan yararlanılmıştır. Ana dilde temel sözvarlığının gelişimi, edinim sürecinde çocukların karşı karşıya kaldığı sözlü ve yazılı metinlerle gerçekleşmektedir. Bu metinlerin türleri çeşitlilik gösterebilmektedir. Bu çerçevede çalışmanın amacı, çocuklar için hazırlanan yazılı eğitim materyallerinden biri olan öykü kitaplarındaki kavramları, kavram alanlarına göre sınıflandırmak ve bu sınıflamalara dayanarak eğitim ortamına aktarılacak bulgulara ulaşmaktır. Çalışmada dolaylı gözlem, içerik çözümlemesi ve kategori analizi yöntemleri kullanılmış; bulguların çözümlenmesinde ise frekans ve yüzde analizi yapılarak kavram ve alt kavramların sıklık ve yüzdeleri saptanmıştır. Veri tabanını 5 yaş ve üzeri çocuklar için hazırlanmış toplam 20 öykü kitabından toplanan sözcükler oluşturmaktadır.

Çalışmanın veri tabanından elde edilen temel bulgulara göre tüm veri tabanında ad, eylem, sıfat, belirteç, adıl, bağlaç, ilgeç, kalıpsöz, ünlem, yansıma ve özel ad ulamları içerisinde ele alınan sözcük türlerine rastlanmıştır. Özel adlar, atasözleri ve deyimler çalışmanın sınırlılıkları dışında bırakılmış, diğer sözcükler kavram alanlarına göre ulamlarına ve alt ulamlarına ayrılarak sınıflandırılmıştır. Buna göre sınıflandırılan toplam 4606 sözcük yer almaktadır. Bunlardan 1629 tanesi ad ulamı içerisine girmektedir. Eylem ulamı, 1306 sıklık ile en çok kullanılan ikinci ulam olmuştur. Ad ulamı içerisinde 18, eylem ulamı içerisinde 2, sıfat ulamı içerisinde 3 alt ulam saptanmıştır. Çocuklar için hazırlanan yazılı metinlerdeki söz varlığının ve kavram alanlarının saptanması özellikle çocuk edebiyatı ve derlem çalışmaları açısından önemli görülmektedir. Çalışmanın, bu alanda yapılacak diğer çalışmalara, çocuk yazınına ilişkin sözvarlığı çalışmalarına ve sözcük temelli diğer sıklık çalışmalarına katkıda bulunması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kavram alanı, sözvarlığı, sözcük sıklığı, öykü kitapları.

1. GİRİŞ

İnsanlar, içinde yaşadıkları dünyayı, durumları, olayları ve bunlarla ilgili düşüncelerini çeşitli kavramlar ve bu kavramların dildeki karşılığı olan sözcükler aracılığı ile algılamakta ve anlamlandırmaktadır. Düşüncenin niteliği sözvarlığındaki kavramların zenginliği ile doğrudan ilişkilidir; düşünce geliştikçe bu kavramların niteliği ve niceliği artmaktadır. Birey, sahip olduğu kavram dünyasıyla dış dünyayı algılamakta ve bu kavram dünyasından

yararlanabildiği ölçüde öğrenmektedir; bir başka deyişle öğrenmenin niteliği düşünme becerilerinin yanı sıra dilin kavram dünyası ile ilişkilidir (Karadüz, 2010: 1577). Kavram dünyasında yer alan kavram alanlarının içeriği genişledikçe sözcükler genişlemekte, sözcükler genişledikçe düşünceyi ifade etme gücü gelişmektedir.

Kavramlar, benzer özellikleri bulunan olay, düşünce ve varlıklar grubuna verilen ortak adlar (Erden ve Akman, 2003) biçiminde tanımlanmaktadır. Ülgen (2004) kavramı; insan zihninde anlaşılan, farklı obje ve olguların değişebilen ortak özelliklerini temsil eden bir bilgi formu/yapısı olarak tanımlamaktadır. Ergenç (1993)'in belirttiğine göre; çocuk, dil edinim aşamasında, çevresindeki yetişkinlerin yardımı ve iletişim aracı olan dille daha önce duyu organlarıyla algıladığı dünyayı düşünce düzeyine ulaştırmakta; yani algıladığı nesnelere arasındaki benzerlik ve farklılıkları genelleyerek zihninde belirli resimler oluşturmaktadır. Çocuğun biliş düzeyinde oluşturduğu bu resimlere *kavram* adı verilmektedir. Kavramların algılanan özellikleri bireyden bireye değişiklik gösterebilmektedir (Erden ve Akman, 2003). Her birey, kendi artalan bilgisine, geçmiş yaşantısına, deneyimlerine ve değer yargılarına bağlı geliştirdiği çağrışım özellikleriyle ilişkili olarak aynı kavramı değişik biçimde algılayıp değerlendirebilmektedir.

Piaget çocuklukta edinilen kavramları ikiye ayırmaktadır. İlki çocuğun programlı herhangi bir eğitim ve yönlendirmeye tabi tutulmadan, içinde bulunduğu yaş aralığına bağlı olarak kendiliğinden oluşan kavramlardır; ikincisi ise yetişkinlerin dünyasının hüküm sürdüğü okulda öğrenilenlerin etkisi ile bilinçli bir şekilde çocuğa öğretilen, kendiliğinden gelişmeyen kavramlardır. Vygotsky ise bu kavramlar arasında Piaget'in belirttiği türden bir ayırım yapılmayacağını, her iki sürecin de en başından beri birbirini etkilediğini belirterek bu süreci "kavram gelişiminin" bir parçası olarak nitelendirmektedir. Her yaşta kavram geliştirme yoluyla bir temsil edici kelime içerisinde şekillenmekte, yaşla beraber kelimenin anlamı evrimleşmektedir. Çocuğun dil edinimi sürecindeki bu kavram gelişimi Vygotsky (1998)'e göre *düzensiz sözcük kümelerinin* bir araya getirilmesinden başlayıp *karmaşalarla düşünmeyi* gerektiren kavramlar arası ilişkiler kurmaya ve son olarak *soyutlamaya* doğru giden üç temel aşamada gerçekleşmektedir.

Kavramlar genel ve ortak özelliklerine göre ulamlarına ayrılmakta, böylece karmaşık olay, durum ve olguların daha basit ve işlevsel olarak sözcüklerinde depolanmasını sağlamaktadır. Kavramlar, benzer nitelikli diğer kavramlarla birlikte üst kavramsal ulamlar oluşturmaktadırlar. Buna göre kavramsal benzerlikler genellikle çocuğun ana dilinin sınırları çerçevesinde ve anlam temelinde şemalar oluşturmak için kılıcı, olay, yer ve benzeri gibi kavramsal ulamları kavramasına bağlı olarak değerlendirilmektedir (Clark, 2001: 379). Çocuklar öğrendikleri kavramları ulam ve alt ulamlarına göre sınıflandırarak bellekte depolamakta, öğrenilen her yeni sözcük bilgisiyle birlikte kavram alanlarına ilişkin oluşturdukları bu ulam ve alt ulamları yeniden düzenleyerek genişletmektedirler. Smith ve Medin (1981) gibi bazı araştırmacılara göre, çocuklar kavramları kategorilere ayırarak ve kendi içlerinde gösterdiği farklılıklarla birlikte öğrenmelidir (Maviş, 2007: 133). Başka bir deyişle kavramlar ortak ve ortak olmayan özellikleri ile birlikte kavram alanları içinde sınıflandırılmalıdır.

Ana dili eğitiminde kullanılmakta olan metinlerin içerdiği kavramsal yapılar ve bu yapıların çocuklar tarafından nasıl algılandığı uzun zamandır dilbilimciler tarafından incelenmektedir. Alanyazında kavram öğrenimine ve öğretimine ilişkin olarak farklı görüşlerle ortaya atılan farklı varsayımlar bulunmaktadır. Clark (1973) tarafından öne sürülen *Anlambilimsel Özellik Varsayımına* (*Semantic Feature Hypothesis*) göre çocuklar kavramları ve bu kavramların yer aldığı ulamları göndergelerin anlam özelliklerinden yararlanarak algılamaktadır. Örneğin top yuvarlaktır ya da kuşların gagası, kanatları ve tüyleri vardır. Nelson (1974) tarafından öne sürülen *İşlevsel Çekirdek Varsayımına* göre (*Functional Core Hypothesis*) çocuklarda kavram gelişimi statik-algisal özelliklerin değil hareketli-işlevsel özelliklerin algılanması ile gerçekleşmektedir. Başka bir deyişle çocuklar nesnelere bütünüyle görüp onlarla işlevlere dayalı bir ilişki kurmaktadır. Örneğin top zıplayabilen, yuvarlanabilen bir oyuncaktır; kuşlar kanat çırpabilir, uçabilir ve ötebilirler. Bowerman (1978) tarafından öne sürülen *Önbiçim Varsayımına* göre (*Prototype Hypothesis*) ise kavramların, bireyin düşüncelerindeki ilk oluşumu anlamına gelen ilk örnekleri bulunmakta ve çocuklar bu örnekleri öğrenerek kavram dünyasını ve sözcük varlığını genişletmektedir. Örneğin serçe, güvercin gibi kavramlar kuş üst kavramı içerisinde akla gelen ilk örnekler olarak yer almaktadır. Kavramların bazı özellikleri, birden fazla kavramın üyesi olabilmeyi gerektirmektedir. Bu da kavramların kendi içlerinde özelliklerine uygun belli ölçütlere göre gruplandırılmasını beraberinde getirmektedir. Örneğin, mekân kavramı, alt kavramlara ayrılacak olursa, iç mekân/dış mekân türünden bir ayrım söz konusu olabilmektedir.

Kavramların özelliklerinden her biri kendi içinde birer kavram olma niteliği taşımaktadır. Dilde kullanılan her sözcük kavramsal bir ulamın üyesidir ve kendisiyle ilintili olan kimi diğer sözcüklerle aynı ulam içinde yer almaktadır (Gökmen, 2005a: 154). Aksan (2004) Türkçede aynı kavram alanına giren birçok eş anlamlı sözcük kullanılmasını söz varlığı açısından bir zenginlik olarak değerlendirmekte ve bir doğal dilin söz varlığına ilişkin araştırma yapılırken genel kavramları içeren sözcük sayısına bakılması gerektiğini savunmaktadır. Bu bağlamda gerek okul öncesi dönemde gerekse okul döneminde kavram gelişimi açısından çocukların karşı karşıya kaldığı sözlü ve yazılı metinlerin içerdiği kavramsal yapılar önem taşımaktadır. Bu metinler; *kurgulayıcı metinler* ve *kullanmalık metinler* olmak üzere ikiye ayrılmaktadır (Adalı, 2004: 221). *Kurgulayıcı metinler*, yazarın yaşamı ve dili kurgulayarak ortaya koyduğu öykü, şiir, roman, oyun, senaryo vb. gibi metinlerdir. *Kullanmalık metinler* ise bilgi ya da haber iletme amacı taşıyan makale, gazete haberi, yemek tarifi vb. gibi metinleri içermektedir. Her iki tür metinde yer alan sözcükler ve kavramlar ana dili eğitimi ve dil gelişimi açısından önem taşımaktadır. Sözcük anlamına yönelik çalışmaların çoğu, kavram ve sözcük öğreniminde bağlamın etkili olduğunu ortaya çıkarmıştır (Droomi, 1987). Bu anlamda kurgulayıcı metinlerin kavram öğrenme açısından etkili öğretim materyalleri olduğu söylenebilir. Bu çalışma kapsamında, *kurgulayıcı metin* türleri içinde değerlendirilen öykü kitaplarındaki kavramlar kavram alanlarına göre sınıflandırılmıştır.

Tablo 1’de bu çalışmanın kuramsal temelini oluşturan Clark (2003)’ün kavram alanlarına ilişkin sınıflaması yer almaktadır. Clark (2003) kavram alanı sınıflamasını *ad*, *sıfat* ve *eylem* ulamları çerçevesinde yapmıştır.

Tablo I: Clark (2003)'ın *ad, eylem ve sıfat* ulamlarına ilişkin sınıflaması

Ulam	Alt ulam	Örnek
AD	<i>İnsan</i>	Bebek, adam, anne, kız, oğlan, insan
	<i>Hayvan</i>	Kedi, köpek, tavşan, ördek, fare
	<i>Araç</i>	Araba, kamyon, tren, bisiklet
	<i>Vücut bölümü</i>	Burun, göz, baş, parmak, el, diz
	<i>Giysi</i>	Bez, çorap, tişört
	<i>Oyuncak</i>	Top, bebek, lego
	<i>Mobilya</i>	Sandalye, masa, yatak, banyo
	<i>Ev eşyaları</i>	Telefon, ışık, çaydanlık, saat
	<i>Yiyecek</i>	Süt, meyve suyu, peynir
	<i>Yiyecek-içecek kabı</i>	Şişe, bardak, kaşık, tabak
SIFAT	<i>Özellik-durum</i>	Sıcak, soğuk, ıslak
EYLEM	<i>Edimsellik</i>	Git-, koy-, yap-,

2. YÖNTEM

Günümüz teknoloji dünyasında çocuklar, aile ve çevrelerinden edindikleri sözcük ve kavramların yanında televizyon, internet gibi araçlardan da sözcük ve kavram edinmektedirler. Ancak farklı amaçlarla okul öncesinde onlara okunan masal, öykü gibi kitaplar da sözcük edinmelerine ve kavramlarla karşılaşmalarına vesile olmaktadır. Doğal olarak bu kitaplarda onlara sunulan sözcük ve kavramların onların tanıdığı, edindiği, bildiği ya da bildikleriyle bağlantı kurabileceği sözcük ve kavramlar olabilir. Sonuç olarak çocukların dinleme ya da okuma ile karşılaştığı kavramlar okul öncesinde onlara bir kaynak teşkil edecek hacim oluşturmaktadır. Bu çalışmanın amacı beş yaş ve üstü çocuklara sunulan öykü kitaplarında çocukların karşılaştığı kavramları belirlemektir.

Okul öncesi çocuklarına yönelik seri kitaplardan oluşan birçok kitap seti bulunmaktadır. Bu çalışma kapsamında MEB tarafından onaylanan bir set seçilmek istenmiş ve rastlantısal olarak Sibel eğitici ve öğretici kitaplar serisi seçilmiştir.

Çalışmanın amacı 5 yaş ve üstü çocuklar için hazırlanan öykü kitaplarında yer alan sözcüklerin neler olduğunu ve bu sözcüklerin hangi kavram alanına girdiğini tespit etmektir. Bu amaçla çalışmada dolaylı gözlem, içerik çözümlemesi ve kategori analizi yöntemleri kullanılmış; bulguların çözümlenmesinde ise frekans ve yüzde analizi yapılarak kavram ve alt kavramların sıklık ve yüzdeleri saptanmıştır. Çalışmanın veri tabanını Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulunca onaylanan İlköğretim Programına uygun olarak Nurdan Yayınları tarafından +5;0 yaş aralığındaki çocuklar için hazırlanmış, *Sibel Eğitici ve Öğretici Kitaplar Serisi* oluşturmaktadır. 20 kitaptan oluşan bu seride; *Sibel ile Kuzucuk, Sibel ile Yavru Zebra, Sibel ile Minik Köpek, Sibel ile Sevimli Buzağı, Sibel ile Kelebek, Sibel ile Pamuk, Sibel ile Minik Keçi, Sibel ile Bebekleri, Sibel ile Yavru Sincap, Sibel ile Yavru Zürafa, Sibel ile Ayıcık, Kerem ile Mınav, Kerem ile Tavşanlar, Okan ile Karakaçan, Mınav ile Kanarya, Can ile Aslan, Sibel ile Tarçın, Yavru Kanguruların Macerası, Kerem ile Sevimli Yunus, Kerem'in Rüyası* adlı öykü kitapları bulunmaktadır. +5;0 yaş çocuklarına sunulan bu kitaplardaki söz varlığı çalışmanın evrenini oluşturmaktadır.

Kitaplardaki tüm sözcüklerin Microsoft Excel 6.0 programında listelenmesinin ardından sıklık (frekans) ve yüzdeleri hesaplanmıştır. Çalışmada yer alan ulamlar; *ad, eylem, sıfat, bağlaç, belirteç, ilgeç, adil, ünlem* ve *yansıma* ulamlarıdır. Bunlardan yalnızca *ad, eylem* ve *sıfat* ulamlarının alt ulamlarına yer verilmiş, bu ulamlar içine girmeyen kavramlar, "diğer ulamlar" başlığı altında toplanmıştır. Clark (2003)'ın kavram alanlarına ilişkin sınıflanması doğrultusunda yön verilen çalışmada deyim, atasözü, özdeyiş ve kalıplaşmış sözler ile özel adlar tek biçim olarak kavramsal değerlendirmenin dışında tutulması sebebiyle incelemeye alınmamıştır.

Kavram alanı sınıflaması yapılırken Clark (2003)'ın çalışmasında yer alan kimi ulamlar araştırmanın sınırlılıkları dışında bırakılmış; Clark (2003)'ın belirlediği sınıflamada yer alan kimi kavramlar ise olası üst kavramlarla birleştirilerek sınıflandırılmıştır. Örneğin Clark (2003)'ın belirlediği *giysi, ev eşyaları* ve *mobilya* alt ulamları bu çalışmada *eşya* alt ulamı başlığı altında toplanmıştır. Bunun yanı sıra özellikle *ad* ulamı içerisine Clark'ın sınıflamasında bulunmayan kimi alt ulamlar eklenmiştir. Clark (2003)'ın sınıflamasından farklı olarak bu çalışmada *ad* ulamı kapsamında ortaya çıkan alt ulamlar şunlardır: *Akrabalık, betimleme-nitelik, varoluşsal, doğa, içecek, konum-yön, mekân-yer, meslek* ve *zaman*. Ayrıca bu çalışmada *eylem* ulamı, Clark'ın sınıflamasında yer aldığı gibi, *edimsellik* başlığı altında tek bir alt ulam çerçevesinde değil, *olay* ve *durum* alt ulamlarına ayrılarak iki türde ele alınmıştır. Clark, *sıfat* ulamını da *özellik-durum* biçiminde tek bir alt ulam başlığı altında toplamıştır; ancak bu çalışmada *sıfat* ulamı, *gösterme, nitelik* ve *nicelik* başlıklarını içeren üç alt ulama ayrılarak ele alınmıştır. Tablo I ve Tablo II karşılaştırıldığında Clark (2003) tarafından yapılan sınıflama ile bu çalışmada ortaya çıkan bulgularla oluşturulan sınıflama arasındaki ayrım görülebilmektedir.

3. BULGULAR VE YORUMLAR

Çalışmanın veri tabanını oluşturan 20 öykü kitabında geçen sözcükler sayılmış, ulam ve alt ulamlarına göre sınıflandırılmış, frekans ve yüzde oranları tablolarda gösterilmiştir. Veri tabanından ulaşılan genel sayısal değerler, Tablo II'de yer almaktadır.

Tablo II: Kavram alanlarındaki ulamlara göre sıklıklar

Ulam	Sıklık	Yüzde
<i>Ad</i>	1629	%35.37
<i>Eylem</i>	1306	%28.35
<i>Belirteç</i>	659	%14.31
<i>Sıfat</i>	476	%10.33
<i>Bağlaç</i>	213	%4.62
<i>Adıl</i>	151	%3.28
<i>İlgeç</i>	137	%2.97
<i>Kalıp söz</i>	18	%0.39
<i>Ünlem</i>	13	%0.28
<i>Yansıma</i>	4	%0.09
Toplam	4606	%100.00

Tüm veri tabanında özel adlar, kalıplaşmış sözler, deyimler ve atasözleri hariç toplam 4606 sözcük yer almaktadır. Bunlardan 1629 tanesi *ad* ulamı içerisine girmektedir. Bütün ulamlar arasında en çok kullanım sıklığı sergileyen birimlerin, %34,37 oranla, *ad* ulamında ele alınan sözcükler olduğu, kullanım oranı en sık olan ikinci ulamın ise %28,35'lik oranla *eylem* olduğu görülmektedir. Bu sonuç, Gentner (1982)'in nesne *ad*larının öncelikli edinildiği savıyla desteklenebilir. Türkçede sık kullanılan birimler olmasına bağlı olarak adların öykü kitaplarındaki kullanım yoğunluğu olası bir sonuç olarak görülmektedir.

En sık kullanılan üçüncü ulamın ise %14,31 kullanım oranıyla *belirteç* ulamı olduğu saptanmıştır. Bu durum, çocuklar için hazırlanan eğitici materyallerinden biri olan öykü kitaplarında zamansal düzenlenişin oldukça önemli olması ile açıklanabilir.

Geniş kapsamlı olarak elde edilen bulgulara *ad*, *eylem* ve *sıfat* ulamları çerçevesinde yer verilmiş; diğer ulamlar, alt ulamlarına değinilmeden aktarılmıştır. *Ad*, *eylem* ve *sıfat* ulamları çerçevesinde oluşturulan alt ulamlar içerdikleri kavramlar ve bu kavramların öykülerdeki kullanım sıklığı ile birlikte Tablo III'te örneklenmiştir.

Tablo III: Veri tabanından ulaşılan *ad, eylem, sıfat* alt ulamlaması

ULAM	ALT ULAM	ÖRNEK
AD	<i>Akrabalık</i>	anne (30), kardeş (8), aile (7)
	<i>Araç</i>	sandal (2), bisiklet (2), yelkenli (1)
	<i>Betimleme-nitelik</i>	arkadaşlık (38), şey (15), dost (9)
	<i>Doğa</i>	su (15), ağaç (13), kır (12)
	<i>Eşya</i>	ip (8), pencere (8), kitap (6)
	<i>Hayvan</i>	yavru (70), köpek (22), tavşan (20)
	<i>İçecek</i>	su (9), süt (4), çay(2)
	<i>İnsan</i>	çocuk (14), adam (7), büyük (1)
	<i>Konum-yön</i>	yan, (15), karşı (6), kıyı (6)
	<i>Mekân-yer</i>	ev (32), sirk (8), kır (2)
	<i>Meslek</i>	müdür (6), cambaz (5), avcı (1)
	<i>Oyun-oyuncak- faaliyet</i>	bebek (20), oyun (14), top (1)
	<i>Vücut bölümleri</i>	saç (10), ayak (6), pençe (1)
	<i>Yiyecek</i>	armut (4), yem (2), darı (1)
	<i>Yiyecek-içecek kabı</i>	biberon (3), süt şişesi (1), şişe (1)
<i>Zaman</i>	gün (43), zaman (6), sabah (3)	
EYLEM	<i>Durum</i>	ol- (29), gör- (25), iste- (22)
	<i>Olay</i>	oyna- (28), git- (22), de- (15)
	<i>Gösterme</i>	bu (24), o (23)
SIFAT	<i>Nicelik</i>	bir (119), ilk (3), çok (1)
	<i>Nitelik</i>	güzel (10), iyi (9), bütün (7)

Tabloda dikkat çeken nokta, aynı sözcüğün farklı iki ulam içerisinde ele alınabilmiş olmasıdır. Örneğin; *büyük* sözcüğü hem *ad* ulamındaki *insan* alt ulamının içerisinde hem de *nitelik belirten sıfatların* içerisinde görülebilmektedir. Aynı şekilde, *kır* sözcüğü, *ad* ulamı içerisinde hem *mekân-yer* alt ulamında hem de *doğa* alt ulamında görülmektedir. Bu durum, bir sözcüğün, farklı bağlamlarda farklı biçimlerde ve farklı işlevlerde kullanılmasından dolayı kimi zaman iki ayrı ulam içerisinde yer alabilmesinden kaynaklanmaktadır.

Ad Ulamı ile İlgili Bulgular

Tablo IV'te *ad* ulamı istatistiği, ulam içindeki ve toplam içindeki yüzde oranları ile verilmiştir.

Tablo IV: Ad ulamı genel istatistiği

ALT ULAM	SIKLIK	ULAM İÇİ YÜZDE	TOPLAM İÇİNDE YÜZDE
<i>Hayvan</i>	475	%29.16	%10.31
<i>Betimleme-nitelik</i>	363	%22.28	%7.88
<i>Mekân-yer</i>	152	%9.33	%3.30
<i>Doğa</i>	151	%9.27	%3.28
<i>Zaman</i>	74	%4.54	%1.61
<i>Konum-yön</i>	74	%4.54	%1.61
<i>Vücut bölümleri</i>	60	%3.68	%1.30
<i>Eşya</i>	57	%3.50	%1.24
<i>Akrabalık</i>	56	%3.44	%1.22
<i>Oyun-oyuncak-faaliyet</i>	42	%2.58	%0.91
<i>İnsan</i>	34	%2.09	%0.74
<i>Varoluşsal</i>	21	%1.29	%0.46
<i>Yiyecek</i>	19	%1.17	%0.41
<i>Meslek</i>	18	%1.10	%0.39
<i>İçecek</i>	16	%0.98	%0.35
<i>Araç</i>	8	%0.49	%0.17
<i>Yiyecek-içecek kabı</i>	5	%0.31	%0.11
<i>Sağlık</i>	4	%0.25	%0.09
TOPLAM	1629	%100.00	%35.37

Daha önce de belirtildiği gibi, veri tabanına göre oluşturulan sınıflamada 1629 kullanım sıklığı ile en fazla değere sahip ulam, *ad* ulamıdır. Dolayısıyla en fazla alt ulam sınıflaması da bu ulam içerisinde oluşturulmuştur. İncelenen öykü kitaplarındaki metinlerde *ad* ulamı içerisinde ele alınan 18 ayrı alt ulam saptanmıştır. Clark (2003)'ün sınıflamasında yer alan *giysi, mobilya ve ev eşyaları* alt ulamları bu çalışma kapsamında incelenen öykü kitaplarında kullanım sıklığının fazla olmaması nedeniyle *eşya* başlığı altında birleştirilerek ele alınmıştır.

Tablo IV'te sayısal değerleri verilen *ad* ulamının alt ulamlarına ait sözcüksel çeşitlenmede sıklıkla kullanılan sözcükler, Tablo V'te gösterilmektedir. İki tablo karşılaştırıldığında sıklık ve sözcük çeşitliliğinin genel olarak doğru orantılı olduğu söylenebilir.

Tablo V: Ad ulamı sözcüksel çeşitlenmesi

ULAM	ALT ULAM	SÖZCÜKSEL ÇEŞİTLENME
A	<i>Hayvan</i>	Anka kuşu, anne kanguru, anne sincap, anne tavşan, anne zürafa, arı, aslan, aslan yavrusu, ayı, ayı yavrusu, baba sincap, baba tavşan, balık, beyaz tavşan, buzağı, deve, fare, hayvan, kanarya, kanguru, kaplan, keçi, kedi, kedicik, kelebek, kirpi, kocaman kaplan, kocaman kuş, köpek, kurbağa, kuş, kuzu, kuzucuk, küçük kanguru, martı, masal kuşu, maymun, minik hayvan, minik keçi, minik köpek, minik serçe, minik yavru, sevimli (buzağı, tavşan, yunus), sıpa, sincap, sincap kardeş, sirk hayvanı, şirin yavru, tavşan, tavşan kardeş, tavus kuşu, ufalcık balık, yabani hayvan, yavru (aslan, ayı, kanguru, keçi, sincap, tavşan, zebra, zürafa), yunus, zavallı yavru, zebra, zürafa
D	<i>Betimleme-nitelik</i>	acı, açlık, ad, arkadaşlık, bakım, beğeni, bir şey, çığlık, çifte, çit, çocuk bakımı, davranış, dost, dostluk, durum, eğitim, eski(arkadaş/dost), fikir, gezinti, gösteri, gözyaşı, güç, güçlük, hareket, hata, hayal, her şey, huy, iş, iyi(arkadaş/dost),kendini beğenmişlik, keyif, kötü(huy/niyet/şaka), kötülük, masal, minik(arkadaş/dost), rüya, ses, sevgi, seyirci, sır, susuzluk, şarkı, şey
M	<i>Mekân-yer</i>	ahır, akvaryum, bahçe, banyo, çadır, çayırılık, çevre, çiftlik, çöl, çukur, dam, deniz kıyısı, etraf, etraf(-ta), ev, hayvanat bahçesi, ıssız çöl, kafes, kasaba, kayanın tepesi, kır, kulübe, mutfak, oda, orman, sahil, sıcak yuva, sirk, sokak, tavan arası, uçsuz bucaksız çöl, yer, yol, yuva
I	<i>Doğa</i>	ağaç, ağaç kütüğü, armut ağacı, ay, ay dede, bitki, çalı, çiçek, çimen, çöl, dağ, dal, dalga, deniz, dere, fırtına, gökyüzü, göl, hava, ince dal, kar, kaya, kır, kütük, mantar, orman, ot, palmye, rüzgar, su, taş, temiz
	<i>Zaman</i>	ayrılık vakti, boş zaman, bugün, bütün gün, doğum günü, gün, güzel bir gün, ilkbahar günü, sabah, tatil, vakit, yaz tatili, yemek zamanı, zaman

Konum-yön	alt(-ında), ayağının dibi, bura(-da/-dan/-sı/-ya), dip, iç(-i/-inde/-indeki/-inden/-ine), ileri(-de), karşı(-sına/-sında), kıyı, ön(-ünde)
Vücut bölümleri	ağız, ayak, baş, boyun, diş, gaga, göz, iğne, kemik, koca vücut, kol, pençe, saç, vücut, yanak, yüz
Akrabalık	aile, amca, anne, baba, dayı, iki kardeş, kardeş, kedi ailesi, üç kardeş
Eşya	çanta, havlu, ip, kapı, kitap, kova, sandalye, sepet, şömine, trampelen
Oyun-oyuncak	bebek, cambazlık, oyun, oyuncak, oyuncak bebek, tahterevalli
İnsan	adam, büyük, çocuk, insan, misafirperver insan, komşu
Varoluşsal	var, yok
Yiyecek	armut, darı, fındık, kek, taze fındık, yem, yemek
Meslek	avcı, cambaz, müdür, bekçi
İçecek	çay, sıcak çay, su, süt
Araç	bisiklet, kayak, paten
Yiyecek-içecek kabı	biberon, şişe
Sağlık	ilaç, pansuman

Ad ulamı içerisinde en sık kullanılan kavramların yer aldığı *hayvan* alt ulamının sözcüksel çeşitlenmesinde en çok kullanılan sözcüğün, *yavru* sözcüğü olduğu saptanmıştır. *Hayvan* ulamı içerisinde en sık kullanılan diğer sözcükler *keçi*, *kuş*, *kuzu*, *balık*, *köpek*, *sincap*; en az kullanılan sözcükler ise *tavus kuşu*, *kurbağa*, *kaplan*, *arı* ve *ayı* sözcükleridir. Bu alt ulama ait sözcüklerin sıklık değerleri, öykü kitaplarının hazırlanışında, çocukların biliş düzeyinin ön planda tutulduğunun bir göstergesi olarak düşünülebilir.

Betimleme-nitelik alt ulam içerisinde *arkadaşlık* sözcüğü en fazla kullanılan sözcük olarak saptanmıştır. Bu bulguya ilişkin olarak, çocuklar için hazırlanan eğitici kitaplarda yer alan metinlerin özellikle çocukların sosyal gelişiminin de göz önünde bulundurularak hazırlanması gerektiği; dolayısıyla bu tür metinlerin içeriğinde arkadaşlık gibi sosyal kavramların sıklıkla kullanıldığı açıklaması yapılabilir. En az kullanım sıklığı, ise *kendini beğenmişlik* ve *sır* sözcüklerine aittir. Bu durum; çocukların soyut kavramlar içeren sözcükleri anlamlandırmasının zorluğu ile ilişkilendirilebilir.

Mekân-yer alt ulamı içerisinde en sık *ev* sözcüğünün kullanımına rastlanmıştır. Bu, çocukların yaşamında ev kavramının, *mekân* üst kavramı içerisindeki diğer kavramlara oranla oldukça büyük bir yer tutmasına bağlı olarak açıklanabilir. Bu alt ulam içerisinde en az kullanılan sözcüklere, *akvaryum* ve *deniz kıyısı* sözcükleri örnek gösterilebilmektedir. *Mekân-yer* alt ulamında *dış mekân* belirten sözcüklerin, *iç mekân* belirten sözcüklerden daha sık kullanıldığı saptanmıştır. Bu durum, incelenen kitaplardaki öykülerin neredeyse tüm olay örgüsünün dış mekânda kurgulanması ile ilişkili olarak açıklanabilmektedir.

Doğa alt ulamı içerisinde en sık kullanılan sözcüğün *su* olduğu saptanmıştır. *Ağaç, kır, deniz, dal* ve *ot* sözcükleri yine bu alt ulamda en sık kullanılan sözcüklere örnek gösterilebilmektedir. Bu alt ulamda en az kullanılan sözcüklere ise *dere, göl, yağmur* ve *palmiye ağacı* gibi sözcükler örnek gösterilmiştir.

Zaman alt ulamı içerisinde *gün*, en sık kullanılan sözcüktür. Bunun yanı sıra *ay, zaman* ve *akşam* sözcükleri de sık kullanılanlar arasındadır. Ancak *süre, vakit* gibi sözcükler en az kullanılan sözcükler arasında yer almaktadır.

Konum-yön alt ulamı içerisinde en sık kullanılan sözcüklerin, *yan, iç, ön, kıyı* olduğu saptanmıştır. Bu alt ulam içerisinde *bura* ve *karşı* gibi sözcükler en az kullanılanlar arasında sayılmaktadır.

Vücut bölümleri alt ulamına ait sözcüksel çeşitlenmede en sık, *saç* sözcüğünün kullanıldığı saptanmıştır. *Ayak, kucak* ve *el* sözcükleri de bu alt ulamda sık kullanılan diğer sözcükler arasında sayılabilmektedir. *Tüy, gaga* ve *koca vücut* sözcükleri ise bu alt ulamda en az kullanılan sözcükler arasına girmektedir.

Akrabalık alt ulamı içerisinde en sık kullanılan sözcük *anne* sözcüğüdür. Çocuklarda anne kavramının fazlaca önem taşıdığı göz önünde bulundurulduğunda çocuklar için hazırlanan öykülerde ortaya çıkan bu sonuç, beklenen bir sonuçtur. Sıklık değeri en fazla olan bir diğer sözcük de *kardeş* sözcüğüdür. Bu alt ulamda en az sıklık gösteren sözcüklere *kedi ailesi, amca, dayı* sözcükleri ve *iki kardeş, üç kardeş* türünde, içsel yapısında niceliksellik de bulunan sözcük öbekleri örnek verilebilmektedir.

Eşya alt ulamı içerisinde en fazla *ip* ve *pencere* sözcüklerinin yer aldığı görülmektedir. *Kitap, kapı* ve *olta* sözcükleri de bu alt ulamda en sık kullanılan sözcükler arasındadır. *Sandalye, çanta, mendil* ve *havuz* sözcükleri ise bu alt ulamda en az sıklık gösteren sözcükler olarak belirlenmiştir.

Oyun-oyuncak-faaliyet alt ulamı içerisinde en fazla kullanılan sözcüklere *bebek, oyun oyuncak* ve *top* örnek gösterilebilmektedir. Bilişsel gelişim açısından ele alındığında, çocukların hayatında oyuncak kavramının büyük bir yer kapladığı göz önünde bulundurulursa bu alt ulam değerlerinin, çocuğun bilişsel gelişimi ile koşutluk sergilediği öne sürülebilir.

İnsan alt ulamı içerisinde en sık geçen sözcükler, *çocuk, insan* ve *adam* sözcükleri olarak saptanmıştır. *Büyük, komşu* ve *misafirperver insan* sözcükleri ise bu alt ulam içerisinde en az kullanılan sözcükler olmuşlardır.

Yiyecek alt ulamına ait sınıflamada en sık gözlemlenen sözcük, *armut* sözcüğüdür. *Yemek* ve *ceviz* sözcükleri de bu alt ulamda sık kullanılan sözcükler olmuşlardır. *Yemiş, meyve* ve *fındık* sözcükleri ise bu alt ulamda en az kullanılan sözcüklere örnek olarak gösterilebilmektedir.

İçecek alt ulamı içerisinde en sık *su* sözcüğü yer almaktadır. Bunun nedeni; suyun, yaşamın devamı için gereksinim duyulan başlıca içecek olması ile açıklanabilir. Aynı sözcüğün, *doğa* alt ulamı içerisinde de en sık kullanılan sözcük olduğu göze çarpmaktadır. *İçecek* alt ulamı

içerisinde en çok kullanılan ikinci sözcüğün ise *süt* sözcüğü olduğu gözlenmiştir. Bu alt ulamda en az kullanılan sözcükler ise *çay* sözcüğü ve *sıcak çay* öbeğidir.

Varoluşsal alt ulamı, *var* ve *yok* sözcüklerini içermektedir. Bu alt ulam içinde *var* sözcüğünün, en sık kullanılan sözcük olduğu saptanmıştır.

Meslek alt ulamı içerisinde en sık kullanılan sözcük *müdür*, en az kullanılan sözcükler de *avcı* ve *bekçi* sözcükleridir.

Araç alt ulamı içerisinde *bisiklet* ve *sandal* sözcükleri en sık adı geçen; *paten* ve *yelkenli* sözcükleri ise en az adı geçen sözcükler olmuşlardır. Bu sözcüklerin günlük yaşamdaki kullanım sıklıkları ile kitaplardaki kullanım sıklığının koşutluk sergilediği düşünülmektedir.

Yiyecek-içecek kabı alt ulamı içerisinde *biberon* en sık kullanılan sözcük olmuştur. En az kullanılan sözcükler ise *süt şişesi* ve *şişe* sözcükleri olarak saptanmıştır.

Ad ulamı içerisinde en az kullanım sıklığı gösteren alt ulam olarak *sağlık* alt ulamı, birer kez saptanan *ilaç*, *pansuman*, *bant* ve *yara* sözcüklerinden oluşmaktadır.

Eylem Ulamı ile İlgili Bulgular

Eylem ulamı, veri tabanındaki 4606 sözcük içerisinde 1306 sıklık değeri ve %28,35 yüzde oranı ile en sık kullanılan ikinci ulam olarak saptanmıştır. Tablo VI'da *eylem* ulamı alt ulam istatistiği, ulam içindeki ve toplam içindeki yüzde oranları ile verilmiştir.

Tablo VI: Eylem ulamı genel istatistiği

ALT ULAM	SIKLIK	ULAM İÇİ YÜZDE	TOPLAM İÇİNDE YÜZDE
<i>Olay</i>	742	%43.19	%12.24
<i>Durum</i>	564	%43.19	%12.24
TOPLAM	1306	%100.00	%28.35

Eylem ulamı içerisinde en çok kullanılan alt ulam; *olay* alt ulamı olmuştur. *Eylem* ulamına giren 1306 sözcük arasında *olay* alt ulamına ilişkin sözcüklerin 742 kez kullanıldığı saptanmıştır. *Durum* alt ulamı ise 564 sıklık ile *eylem* ulamı içerisindeki en az kullanılan alt ulam olmuştur. Söz konusu iki alt ulam arasında fazla fark bulunmamaktadır. *Olay* alt ulamının, *durum* alt ulamından daha fazla kullanılmasının nedeni ise çocuklar için hareket bildiren *eylemlerin*, durağanlık ve durum bildiren sözcüklerden daha öncelikli olması ve öykü kitaplarında özellikle çocukların dikkatini çekmek amacıyla çoğunlukla *olay* örgüsü içeren kurguların yer alması ile ilişkili olarak açıklanabilir. *Eylem* ulamının alt ulamlarına ilişkin sözcüksel çeşitlenme, Tablo VII'de bulunmaktadır.

Tablo VII: *Eylem* ulamı sözcüksel çeşitlenmesi

ULAM	ALT ULAM	SÖZCÜKSEL ÇEŞİTLENME
E Y L E M U L A M I	<i>Olay</i>	aç- (ağzını/ çiçek/ gözünü/ kapı), açıl- (denize), ağla-, atla-, avla- (balık), ayrıl-, ayrıl-, bağır-, bak-, bakıl-, başla-, başla- (ağlamaya/ alay etmeye/ aramaya/ bağirmaya/ batırmaya/ batmaya/ buluşmaya/ çığlık atmaya/ çifte atmaya/ gagalamaya/ gösteriye/ havlamaya/ ilerlemeye/ işe/ itmeye/ kaçmaya/ kar yağmaya/ okumaya/ oynamaya/ su yutmaya/ tatil/ toplamaya/ uçurmaya/ uzaklaşmaya/ yaptırmaya/ yükselmeye), bin- (bisiklete/sırtına), birleş-, bitir-, bitir- (sözünü), bul-, bük-, çarp-, çık, çık- (balığa/ balık avlamaya/ dışarı/ ses/ yola/ yürüyüşe), çıkar- (ses), dal- (suya), de-, devir-, dile- (özür), din- (yağmur), et- (davet/ hareket/ hediye/ ikram/ işaret/ sohbet/ takip/ taklit/ teslim/ teşekkür/ yardım), fırla-, gel- (geri), gir-, git- (gezmeye/ yanına/ ziyarete), giy-, gör-, iç- (su/ süt), içir-, içir- (süt), ilerle-, in-, indir-, kalk-, kap-, kapat-, konuş-, koş-, tamamlama- (sözünü), uyan-, vur-, ye- (yemek), yürü-, yüz-, zıpla-
	<i>Durum</i>	acı-, al- (ders/ yanına), anla-, beğen-, bekle-, belir-, benze-, bırak-, bul- (iyilik/ kötülük), bulun-, buluş-, büyü-, dayan-, düşün-, et- (alay/ ayırt/ devam/ dikkat/ eşlik/ fark/ hayal/ kabul/ merak/ mutlu), geçin- (iyi), geçir- (gün), gel- (aklına/ başına bir şey/ neşesi yerine/ vakit), gerek-, getir- (aklına), git- (hoşuna), gör- (rüya/ serap), görün-, göster- (ilgi/ özen), ol- (aç/ ağır/ akşam/ anne/ arkadaş/ cambaz/ dost/ iyi/ izci/ kahraman/ kötü/ özgür/ pırl pırl/ rüzgarlı/ yararlı/), sev-, ver- (izin/ karar/ rahat/ zarar), yap- (arkadaşlık/ ayırım/ iyilik), yaşa-

Eylem ulamı içerisinde en sık kullanılan olay alt ulamının sözcüksel çeşitlenmesinde en fazla sıklık sergileyen sözcük, *oyna-* eylemi olarak saptanmıştır. *Et-* ve *yap-* yardımcı eylemleri ile *git-*, *çık-*, *de-*, *gel-*, *başla-* eylemleri de en sık kullanılan sözcükler arasında yer almaktadır. Sıklık değeri fazla olan bu sözcükler, çocukların yaşamında öncelik taşıyan eylemlerdir. Bu alt ulam içerisinde en az kullanılan sözcüklere ise *uçuş-* ve *yerleştir-* gibi çatı farklılığı içeren sözcükler örnek verilebilmektedir. Yine sıklık değeri düşük olan sözcükler arasında *içir-*, *takıl-*, *yat-* ve *ye-* eylemleri yer almaktadır. Bu eylemler arasında çift geçişli eylemler (*içir-*) ile dönüşlü eylemler (*takıl-*) yer almaktadır. Dikkat çeken bir başka nokta ise *yat-* ve *ye-* eylemleri gibi çocukların yaşamında birincil önem taşıdığı varsayılan eylemlerin sıklıklarının düşük olmasıdır. Ancak bunun nedeni tartışılırken veri tabanının, doğal ortamda anlık üretilen metinlerden değil, eğitim ortamına aktarılmak üzere hazırlanmış öykü kitapları serisinden oluştuğu göz önünde bulundurulmalıdır.

Durum alt ulamı içerisinde en sık kullanılan eylem, *ol-* yardımcı eylemdir. *Ol-* eyleminden sonra *et-*, *iste-*, *anla-*, *düşün-* ve *sev-* eylemleri de bu alt ulam içerisinde yoğun kullanım sıklığı

sergileyen eylemlere örnektir. *Savun-* ve *susa-* sözcükleri, bu alt ulam içerisinde en az kullanılan sözcüklere örnek gösterilebilmektedir.

Eylem ulamında, ad-eylem birlikteliğinden ve en az iki birimden oluşan eylem öbekleri, temel eyleme göre sınıflandırılmış, yardımcı eylemlerle kurulmuş eylem öbekleri de yardımcı eyleme göre sınıflandırılmıştır. Örneğin, *yardım et-*, *teşekkür et-* gibi *et-* eylemiyle kurulmuş yapılar, *et-* yardımcı eyleminin altında ele alınmıştır.

Sıfat Ulamı ile İlgili Bulgular

Veri tabanından elde edilen bulgulara göre; *sıfat* ulamı, toplam içinde %10,33 orana sahiptir. Tablo VIII'de *sıfat* ulamına ait alt ulamlar kullanım sıklıkları ve yüzde oranları ile verilmiştir.

Tablo VIII: Sıfat ulamı genel istatistiği

ALT ULAM	SIKLIK	ULAM İÇİ YÜZDE	TOPLAM İÇİNDE YÜZDE
<i>Nitelik</i>	285	%59.87	%6.19
<i>Nicelik</i>	144	%30.25	%3.13
<i>Gösterme</i>	47	%9.87	%1.02
Toplam	476	%100.00	%10.33

Sıfat ulamı içerisinde en çok kullanım sıklığı sergileyen alt ulam; *nitelik* alt ulamı olmuştur. Daha sonra *nicelik* alt ulamı gelmektedir. Bu ulam içerisinde en az sıklık, *gösterme* alt ulamına aittir. *Sıfat* ulamının alt ulamlarına ait sözcüksel çeşitlenme, Tablo IX'da yer almaktadır:

Tablo IX: Sıfat ulamı sözcüksel çeşitlenmesi

ULAM	ALT ULAM	SÖZCÜKSEL ÇEŞİTLENME
SIFAT ULAMI	Nitelik	aç, aç (çok), açık, ağır, ağır (daha), aynı, az, belli, beyaz, bol, bolca, boş, bütün, büyük, çeşitli, diğer, doğru, dolu, dümdüz, düz, ertesi, güzel, her, hoş, hüznü, ıslak, ıssız, iki, ince, iyi, iyi (çok), kendini beğenmiş, koca, kocaman, kötü, kuvvetli, küçük, lezzetli, masmavi, mavi, memnun, minik, mutlu (çok), neşeli, olgun, rüzgarlı, sararmış, sarı, su dolu, şaşkın, şirin, şirin mi şirin, ufacık, upuzun, uzak, uzun, üzgün (çok), yararlı, yararlı (daha), yardımsever, yorgun (çok), zararlı, zavallı, zehirli, zor
	Nicelik	beş, bir, birkaç, birkaç tane, çok, iki, iki tane, ilk, üç, üç tane
	Gösterme	bu, o

Sıfat ulamı içerisinde en sık kullanılan *nitelik* alt ulamının sözcüksel çeşitlenmesinde, en çok kullanılan sözcükler *minik, sevimli, güzel, iyi* ve *bütün* sözcükleridir. *Olanaksız, yabani, belli, ertesi* ve *uzun* sözcükleri ise bu alt ulamda az kullanılan sözcükler arasındadır.

Nicelik alt ulamı içerisinde en fazla kullanılan sözcük, *bir* sözcüğüdür. Bu sözcüğün aynı zamanda tüm veri tabanı içerisinde en sık kullanılan sözcük olduğu gözlemlenmiştir. Bu durum, Göz (2003)'ün yazılı Türkçenin en sık kullanılan sözcüklerine ilişkin saptamaları ile koşutluk sergilemektedir. *İki, üç* gibi basit sayı sıfatlarının da sıklıkla kullanıldığı görülmüştür. Bu alt ulam içerisinde en az kullanılan sözcükler ise *birkaç tane, birkaç, çok* ve *ilk* sıfatlarıdır.

Gösterme alt ulamının sözcüksel çeşitlenmesi yalnızca *bu* ve *o* sözcüklerini içermektedir. Söz konusu sözcüklerden *bu* sıfatı ulam içerisinde %5,04, *o* sıfatı ise %4,83 orana sahiptir. Bu sonuç da Göz (2003)'ün sıklık saptamalarıyla örtüşmektedir.

Diğer Ulamlarla İlgili Bulgular

Toplam 4606 sözcükten oluşan veri tabanında *ad, eylem* ve *sıfat* ulamları dışında kalan 1195 sözcük, diğer ulamlar başlığı altında toplanmıştır. Bu ulamlar; 659 sıklık ile *belirteç*, 213 sıklık ile *bağlaç*, 151 sıklık ile *adıl*, 137 sıklık ile *ilgeç*, 18 sıklık ile *kalıp söz*, 13 sıklık ile *ünlem* ve 4 sıklık değeri ile *yansıma* sözcüklerinden oluşmaktadır. Tablo X'da sıklıkları ve toplam sözcük sayısına oranları verilen *diğer* ulamların tüm kavram sınıfları arasındaki yüzde oranı %25,94'tür.

Tablo X: Diğer ulamlara ait genel istatistik belirlemeleri

Ulam	Sıklık	Yüzde
<i>Belirteç</i>	659	%14.31
<i>Bağlaç</i>	213	%4.62
<i>Adıl</i>	151	%3.28
<i>İlgeç</i>	137	%2.97
<i>Kalıp söz</i>	18	%0.39
<i>Ünlem</i>	13	%0.28
<i>Yansıma</i>	4	%0.09
Toplam	1195	%25.94

Bu ulamlar arasında en çok sıklık sergileyen ulam, toplam içinde en sık geçen üçüncü ulam olan *belirteç* ulamıdır. Bu sonucun, eğitimde zamansal birimlerin çocuklara öğretimi amacıyla kaynaklandığı düşünülmektedir.

Belirteç ulamı içerisinde en sık kullanılan sözcük *çok* sözcüğü olmuştur. *Sonra, daha, ile* ve *hiç* sözcükleri, *belirteç* ulamına ait en çok kullanılan sözcükler olarak örneklendirilebilir. *Oldukça, öylesine, zaten, hep* ve *asla* sözcükleri ise bu ulamda en az kullanılan sözcükler arasında bulunmaktadır.

Adıl ulamı içerisinde en çok *o* ve *onlar* adlarının yer aldığı görülmektedir. En az kullanılan adlar ise *başkaları, herkes* ve *ben* adlarıdır.

Bağlaç ulamı çerçevesinde *ve* sözcüğü en çok kullanılan sözcük olmuştur. En az kullanılanlar ise *hem...hem, ancak* ve *yani* bağlaçlarıdır.

İlgeç ulamı içerisinde en sık *ile* ilgeci yer almaktadır. En az kullanılan ise, *bile* ilgecidir.

Kalıp söz ulamı içerisinde en sık kullanılan sözcük, *uçsuz bucaksız* kalıbı olmuştur. Ulam içinde, 20 sözcük arasında 3 kez saptanmıştır. *Günaydın* ve *aferin* kalıpları da 1'er kez saptanan kullanım oranları ile en az kullanılanlara örnek verilebilmektedir. Bu ulam içinde en az ve en çok kullanılan sözcükler arasında sıklık bakımından fazla fark bulunmamaktadır.

Ünlem ulamı içerisinde en sık *haydi* sözcüğü saptanmıştır. Bu ulam içinde en az kullanılan sözcük ise *yaşasın* sözcüğü olmuştur. Bu sözcüklerin dışında bu ulamda *ahh, heey* ve *imdat* ünlemleri yer almaktadır.

Veri tabanında en az sıklık sergileyen ulam olan *yansıma* ulamı içinde en sık kullanılan sözcük, *hoop*, en az kullanılan ise *pırr* sözcüğü olarak saptanmıştır.

Değerlendirme

Çalışmanın veri tabanından elde edilen bulgular şu şekilde değerlendirilebilir:

- Bu çalışmanın veri tabanında en çok kullanım sıklığı sergileyen sözcükler olarak *ad, eylem* ve *belirteç* ulamları saptanmıştır. *Sıfat* ulamının *belirteç* ulamına oranla düşük sıklık değeri sergilemesinin nedeni ise yazılı dil ile sözlü dil arasındaki ayrımın yanı sıra öykü kitaplarında zamansal iç düzenlenişin ön plana çıkarılması olarak açıklanabilmektedir.
- *Adlar*, tüm veri tabanında 1629 kullanım sıklığı ve %35,37 oran ile en fazla kullanılan ulam olarak belirlenmiştir.
- *Ad* ulamı içinde; *hayvan, betimleme-nitelik, mekân-yer, doğa, zaman, konum-yön, vücut bölümleri, eşya, akrabalık, oyun-oyuncak-faaliyet, insan, varoluşsal, yiyecek, meslek, içecek, araç, yiyecek-içecek kabı* ve *sağlık* olmak üzere 18 alt ulam belirlenmiştir. En fazla kavramın, *hayvan* alt ulamının içerisinde olduğu görülmüştür. Bu durum, önceki çalışmalarda ortaya çıkan benzer bulgularla da örtüşmektedir. Gökmen (2005a)'in ulaştığı sonuçlara göre *ad* ulamı içerisinde en çok *insan, hayvan* ve *yiyecek/içecek* alt

ulamalarının gözlemlendiği; Gökmen (2005)'in ulaştığı sonuçlara göre ise *ad* ulamı içerisinde en sık kullanılan alt ulamların *eşya, insan, hayvan, renk, yiyecek/içecek* olduğu belirtilmiştir.

- *Ad* ulamı içerisinde her alt ulamdan en çok kullanılan kavramlar; *yavru, arkadaşlık, ev, su, gün, yan, saç, ip, anne, bebek, çocuk, var, armut, müdür, su, bisiklet, biberon* ve *ilaç* kavramlarıdır.
- *Eylem* ulamı, 1306 sıklık ve %28,35 oran ile en sık kullanılan ikinci ulam olmuştur.
- Bu ulam, *durum* ve *olay* alt ulamlarına ayrılarak incelenmiş ve %56,81 oranla *olay* alt ulamına ait kavrama, %43,19 oranla ise *durum* alt ulamına ait kavrama ulaşılmıştır. Eylem ulamına ilişkin bu bulgular, Gökmen (2005) ve Gökmen (2005a)'in ortaya koyduğu sonuçlarla paralellik göstermektedir.
- *Olay* alt ulamı içerisinde *oyna-* eylemi, *durum* alt ulamı içerisinde ise *ol-* eylemi en çok kullanılan eylemler olarak belirlenmiştir. Arı (2003), Göz (2003) ve Baş (2012) inceledikleri yazılı metinlerde *ol-* eyleminin Türkçede en sık kullanılan eylem olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Dolayısıyla bu bulgunun, bu çalışmaların sonuçlarına paralel olduğu görülmektedir.
- *Sıfat* ulamı *nitelik, nicelik* ve *gösterme* olmak üzere üç alt ulama ayrılarak incelenmiştir. *Nitelik* alt ulamı içerisinde *minik* kavramı, *nicelik* alt ulamı içerisinde *bir* kavramı, *gösterme* alt ulamı içerisinde ise *bu* kavramı en sık kullanılan kavramlar olarak saptanmıştır. Yapılan araştırmalarda *bir* ve *bu* sözcüklerinin Türkçe yazılı metinlerde sıklıkla karşılaşılan sözcükler olduğu belirlenmiştir (Arı; 2003, Göz; 2003 ve Baş; 2012). Bu bulgunun söz konusu çalışmaların sonuçlarına koşut olduğu görülmektedir.
- En sık kullanılan üçüncü ulam olarak *belirteç* ulamı içerisinde *çok* kavramı, en sık kullanılan kavram olmuştur. *Adıl* ulamı içerisinde *o, bağlaç* ulamı içerisinde *ve, ilgeç* ulamı içerisinde *ile, kalıp söz* ulamı içerisinde *uçsuz bucaksız, ünlem* ulamı içerisinde *haydi* kavramları en sık kullanılan kavramlar olarak saptanmıştır. *Yansıma* ulamı içerisinde en sık kullanılan kavram bir insan sesi yansıması olarak ele alınan *hoop* sözcüğüdür.
- Tüm veri tabanı içinde en sık kullanılan sözcükler *bir* (119, *sıfat* ulamı), *çok* (73, *belirteç* ulamı) *yavru* (70, *ad* ulamı), *ile* (60 *ilgeç* ulamı), *o* (54, *adıl* ulamı), *ve* (54 *bağlaç* ulamı) sözcükleridir. Bu sözcüklerin Türkçenin yazılı dil olarak kullanımında sıklıkla karşılaşılan sözcükler olduğu bu konuda yapılan çalışmalarda vurgulanmaktadır (Arı, 2003; Göz, 2003; Baş, 2012). Bu araştırmadaki sözcük sayısına ilişkin bulgularla söz varlığı konusundaki araştırmalarda ortaya çıkan sonuçların birbirine benzemesi, sık kullanıldığı belirtilen sözcüklerin Türkçede yazılı metinlerde de sık kullanıldığını kanıtlamaktadır. Bu bakımdan 5 yaş ve üstü çocuklar için hazırlanan bu kitaplardaki sözcüklerin kullanım sıklığı açısından yetişkinlerin kullandığı sözcükleri yansıttığı söylenebilir.

4. SONUÇ

Çocuklar için hazırlanan öykü kitaplarındaki metinlerin içerdiği kavramsal yapının araştırılmasını, bu çerçevede yazılı materyallerdeki kavramların kavram alanlarına göre sınıflandırılmasını amaçlayan bu çalışmada, 5 yaş ve üzeri çocuklar için hazırlanan öykü kitaplarındaki kavramlar Clark (2003)'ün belirlediği kavram alanları sınıflaması temelinde ulamlara ayrılmıştır. İşlem öncesi dönemdeki çocukların sözcük edinimlerinin betimlenmesine yönelik olan bu çalışmada öykü kitaplarından yola çıkılarak çocuklar için hazırlanmış yazılı dil metinlerindeki kavramlar kullanım sıklıklarına ve yüzde oranlarına göre betimlenmiştir. Dil ediniminde kavram gelişiminin ve sözcük anlamlandırmasının nasıl gerçekleştiğinin sorgulanmasını amaçlayan araştırmada, öncelikli olarak öykü kitaplarındaki tüm sözcükler, ad, eylem, sıfat, belirteç, bağlaç, adıl, ilgeç, kalıpsöz, varoluşsal, ünlem ve yansıma olmak üzere 11 türe göre sınıflandırılmış, edinim sırası açısından öncelikli olduğu sayılıştısından yola çıkılarak, ad, eylem ve sıfat ulamları, Clark (2003) tarafından yapılan saptamalar doğrultusunda alt ulamlarına ayrılarak incelenmiş, söz konusu sınıflamadan farklı olarak alt ulamlar çerçevesinde birtakım değişiklikler yapılmıştır.

Öykü kitaplarında yer alan kavramlardan yola çıkılarak dil edinimi alanındaki çalışmalara katkıda bulunmak amacıyla yön verdiği bu çalışmadan elde edilen bulgular ve yapılan değerlendirmeler doğrultusunda 5 ve üstü yaş aralığındaki çocukların bilişsel gelişimlerine paralel olarak dil gelişiminin de ilerlediği, olumlu kavramların, somut adların ve işlem öncesi dönem çocukları için önem taşıyan kavramların öncelikli olarak edinildiği sayılıştılarına koşut oluşturan bulgulara ulaşılmıştır. Çalışmanın bulguları ad, eylem ve sıfat ulamlarının öncelikli olarak edinildiği sayılıştısına koşut oluşturmamaktadır. Sıfat ulamının belirteç ulamına oranla düşük sıklık değeri sergilemesinin nedeni ise yazılı dil ile sözlü dil arasındaki ayrımın yanı sıra öykü kitaplarında zamansal iç düzenlenişin ön plana çıkarılması olarak açıklanabilir. Çalışmanın sonucunda elde edilen bir diğer bulgu da işlem öncesi dönem çocuklarında görülen benmerkezci yaklaşıma, öykü kitaplarındaki düzenlenişte yer verilememesidir.

Sözcük ve kavram öğrenmede kavram alanlarının oluşturulması ve kavramlar arası ilişkilerin kurulması önemli rol oynamaktadır. Karadağ (2013) çocuğun kavram gelişiminin ilk aşamalarında *sözcük/kelime tanıma* özelliğinin gerçekleştiğini, bu özelliğin gelişebilmesi için çocukların eğitim ortamında yazılı ve sözlü iletişim süreçlerinin içinde bulunmaları gerektiğini belirtmektedir. Yazılı ve sözlü iletişim ortamında karşılaştıkları her yeni sözcük ve kavram çocukların sözcük varlığının gelişmesi ve zenginleşmesi açısından önem taşımaktadır. Çocuklar, zamanla bu kavramları genellemekte, birbirinden ayırmakta ve kavramlar arasındaki benzerlikler ve zıtlıklar açısından birtakım ilişkiler kurmaktadır. Çalışmada, olumlu kavramların, somut adların ve çocuklar için önem taşıyan kavramların sıklıkla kullanıldığı sayılıştıları ile aynı doğrultuda sonuçlar öne çıkmıştır. Ele alınan kitaplardaki sözcüksel ve kavramsal çeşitlilik, Aksan (2005)'in belirttiği gibi Türkçenin özellikle kimi kavram alanlarında zengin bir söz varlığına sahip olduğunun bir göstergesidir.

- Ergenç, İ. (1993). Yurt dışındaki Türk çocuklarının anadili sorunu: *Dilbilim Araştırmaları 1993*. Ankara: Hitit Yayınevi. 61-70.
- Gentner, D. (1982). Why nouns are learned before verbs: Linguistic relativity versus natural partitioning: *Language Development*, Ed S. Kuczaj II, Vol 2. Language, thought and Culture. Hillsdale, NJ: Earlbaum. 301-334.
- Gökmen S. (2005a). 2;5-4;0 yaş aralığındaki çocukların kavram alanları açısından sözcüksel edinim düzeyleri: *Dilbilim İncelemeleri*. Ankara: Doğan Yayınevi. 154-171.
- Gökmen, S. (2005). Okul öncesi eğitim kitapları görsel materyallerinde kullanılan kavramların kavram alanlarına göre dağılımı: *Dil Dergisi*.129. 7-22.
- Göz, İ. (2003). *Yazılı Türkçenin Kelime Sıklığı Sözlüğü*. Ankara: TDK.
- Karadağ, Ö. (2013). *Kelime Öğretimi*. İstanbul: Kriter Yayınevi.
- Karadüz, A. (2010). Dil becerileri ve eleştirel düşünme: *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. 5/3 Summer 2010. 1566-1593.
- Maviş, İ. (2007). Çocukta anlambilgisi gelişimi: *Dil ve Kavram Gelişimi* (Ed. S. Topbaş). Ankara: Kök Yayınevi. 129-148.
- Nelson, K. (1974). Concept, word, and sentence: interrelations in acquisition and development: *Psychological Review*, 81. 267-285.
- Ülgen, G. (2004). *Kavram Geliştirme: Kuramlar ve Uygulamalar*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Vygotsky, L. S. (1998). *Düşünce ve Dil*. İstanbul: Toplumsal Dönüşüm Yayınları.

İncelenen Kitaplar

- Tüzüner, Ç. ve Oy, A. (2009). *Sibel ile Kuzucuk*. İstanbul: Nurdan Yayınları.
- Tüzüner, Ç. ve Oy, A. (2009). *Sibel ile Yavru Zebra*. İstanbul: Nurdan Yayınları.
- Tüzüner, Ç. ve Oy, A. (2009). *Sibel ile Minik Köpek*. İstanbul: Nurdan Yayınları.
- Tüzüner, Ç. ve Oy, A. (2009). *Sibel ile Sevimli Buzağı*. İstanbul: Nurdan Yayınları.
- Tüzüner, Ç. ve Oy, A. (2009). *Sibel ile Kelebek*. İstanbul: Nurdan Yayınları.
- Tüzüner, Ç. ve Oy, A. (2009). *Sibel ile Pamuk*. İstanbul: Nurdan Yayınları.
- Tüzüner, Ç. ve Oy, A. (2009). *Sibel ile Minik Keçi*. İstanbul: Nurdan Yayınları.
- Tüzüner, Ç. ve Oy, A. (2009). *Sibel ile Bebekleri*. İstanbul: Nurdan Yayınları.
- Tüzüner, Ç. ve Oy, A. (2009). *Sibel ile Yavru Sincap*. İstanbul: Nurdan Yayınları.
- Tüzüner, Ç. ve Oy, A. (2009). *Sibel ile Yavru Zürafa*. İstanbul: Nurdan Yayınları.
- Tüzüner, Ç. ve Oy, A. (2009). *Sibel ile Ayıcık*. İstanbul: Nurdan Yayınları.
- Tüzüner, Ç. ve Oy, A. (2009). *Kerem ile Mirnav*. İstanbul: Nurdan Yayınları.

-
- Tüzüner, Ç. ve Oy, A. (2009). *Okan ile Karakaçan*. İstanbul: Nurdan Yayınları.
- Tüzüner, Ç. ve Oy, A. (2009). *Mırnay ile Kanarya*. İstanbul: Nurdan Yayınları.
- Tüzüner, Ç. ve Oy, A. (2009). *Can ile Aslan*. İstanbul: Nurdan Yayınları.
- Tüzüner, Ç. ve Oy, A. (2009). *Sibel ile Tarçın*. İstanbul: Nurdan Yayınları.
- Tüzüner, Ç. ve Oy, A. (2009). *Yavru Kanguruların Macerası*. İstanbul: Nurdan Yayınları.
- Tüzüner, Ç. ve Oy, A. (2009). *Kerem ile Sevimli Yunus*. İstanbul: Nurdan Yayınları.
- Tüzüner, Ç. ve Oy, A. (2009). *Kerem'in Rüyası*. İstanbul: Nurdan Yayınları.